

1867–2017

Ma kezdődik a második 150 év

Dr. Vukovich Gabriella

Előzmények

- A XVIII. század elejétől (Bél Mátyás) a hazai értelmiség folyamatos igénye az ország valós adatokon alapuló megismerése (*Notitia Hungariae novae historico-geographica* – Az új Magyarország történeti-földrajzi ismertetése, 1730-as, 40-es évek)
- Szervezeti háttér hiányában hosszú ideig „magánstatisztikusok” erőfeszítései jellemzők (a XIX. század első felében akadémikus lesz Ercsei Dániel, Fáy András, Fényes Elek, Lassu István, Magda Pál, Nyíry István és Palugyay Imre)
- **1844-es pozsonyi országgyűlés:** önálló statisztikai szervezet létrehozásának igénye: a birodalmi statisztikai apparátus Magyarországról, Erdélyről és a határőrvidékről közölt adatainak részletessége elmarad az osztrák tartományokétól (*Bokor Gusztáv: „Magyarország mindenkor mostoha gyermeke volt az osztrák statisztikának”*)
- **1848:** Fényes Elek vezetésével létrejön az **Országos Statisztikai Hivatal**, amely megindítja az ipari és városi statisztikai adatfelvételt, de a szabadságharc bukása után megszűnik
- **1860:** megalapítják az **MTA Statisztikai Bizottságát Csengery Antal** indítványára („*a magyarországi statisztika művelése éppúgy nem várható idegen kéztől, mint például a történettudományé*”) – a Bizottság 2011-ig létezett, újraélesztésre vár

Az alapítás

- Kiegyezés; Gorove István földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter **Keleti Károlyt**, az MTA Statisztikai Bizottságának tagját bízza meg a magyar hivatalos statisztika megszervezésének előkészítésével
- Keleti **1867. március 10-én** nyújtja be összefoglalóját „a magyar statisztikai hivatal szervezéséről”
- **1867. május 25-én** nevezi ki a király Keleti Károlyt a statisztikai szervezet vezetőjévé; ezzel megalakul a KSH elődje, a statisztikai szakosztály és a KSH Könyvtár elődje, a statisztikai osztály könyvtára
- **1871. április:** önálló hivatal ***Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal***

Emlékirat, 1867. márczius 10.

- „... a magyar statisztikai hivatal rögtön és egyenjogúan sorakozhatik a külföld hasonfajú legjobb intézeteihez, hogy az működésében mennyiségre nézve egyelőre talán csekély, de minőségre, tudományos becsre és használhatóságra nézve hasonló eredményeket tudjon felmutatni.” „Magyarország néhány év alatt oly statisztikai hivatallal birhatna, melynek munkálataiért a külföld hason intézetei előtt semmi irányban pirulnia nem kellene”
- „... oly alapokból kell indulnia a magyar statisztikai hivatalnak, a minők külföldön nemcsak helyeseknek bizonyultak, de általában el is fogadtattak mert **Magyarországnak ... egyenközűen kell haladnia a távolabb külfölddel is, különben statisztikai adatok összehasonlítása, mi valamely országnak megismerésére elkerülhetetlenül szükséges, merő lehetetlen, legalább soha nem tanulságos.**”
- „**Kétrendbeli köteleességet vállal a központi statisztikai hivatal**”
 - „a kormány egyes ágai, illetőleg az egyes minisztériumok által kivánt tények ismertetése a közigazgatási szükség szerint földolgozott adatok összeállítása által”
 - „a közönség fölvilágosítása és oktatása a gyűjtött és tudományilag földolgozott adatok közlése által”
- Értő felhasználókra van szükség: „**szükséges pedig, hogy a közigazgatási tisztviselők tüzetesen megismerkedjenek a statisztikával,** hogy oly tényeket, melyek közigazgatási fontossággal birnak, helyesen fölfogjanak, hogy az általok tett jelentések szó- és számok- szerint áttekinthetők, világosak és érthetően szerkesztve legyenek. Ezt készen kapni igen nehéz lesz de mívelni fogja az országos statisztikai hivatal s ily irányban nevelni közigazgatási tisztviselőket szintén főfeladatához tartozik”.

Az első mérőkövek

- 1868: a „Hivatalos statisztikai közlemények” első kötete
- 1868: első aratásstatisztika
- 1869–70: az első saját szervezésű magyar népszámlálás
- 1871: A Magyar Korona országaiban az 1870. év elején végrehajtott Népszámlálás eredményei, a hasznos házi állatok kimutatásával együtt
- 1874: az első statisztikai törvény
 - Továbbiak: 1897, 1929, 1952, 1973, 1993, 2016
- 1871: első növénytermesztési felvétel,
- 1872: első statisztikai évkönyv, amely azóta is évente megjelenik
- 1884: első állatszámolás
- 1895: első mezőgazdasági census
- 1895: állami anyakönyvezésre épülő népmozgalmi statisztika (adminisztratív forrás!)
- 1896: millenniumi kiállítás
- 1898: otthonra lel a KSH a Statisztikai Palotában

Nemzetközi beágyazottság

- **1869: hágai nemzetközi statisztikai kongresszus** – Magyarország először vesz részt mint független állam – a magyar statisztikusok a szőlészeti és borászati statisztika módszertanának kidolgozását vállalták
- **1876.** szeptember 1.: Budapesten ül össze a **IX. nemzetközi statisztikai kongresszus**
- **1885: a Nemzetközi Statisztikai Intézet (ISI – International Statistical Institute)** alapítása: az alapítók között 3 magyar statisztikus: Keleti Károly, Hunfalvy János, Kőrösy József, a következő években egyre nagyobb a magyar tagság (az ISI a mai napig működik)
- **1901:** Budapest ad otthont az **ISI VIII. kongresszusának**
- **1905: a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet,** a FAO elődjének alapítása; könyvtárának alapító igazgatója a Statisztikai Hivatal korábbi statisztikai főtisztje, a KSH Könyvtárának vezetője, báró Podmaniczky Horác
- **1928:** csatlakozás a genfi statisztikai konvencióhoz; 40 ország 140 statisztikusa megállapodott a külkereskedelmi, a foglalkozás-, mezőgazdasági és iparstatisztika fogalmainak és módszereinek egységesítéséről és az adatok egymás közötti kicseréléséről
- **1936:** csatlakozás a Nemzetközi Népesedési Unióhoz (IUSSP)
- **Francia és német publikációk;** kezdettől kétnyelvű táblafejek, 1900-as évek elejétől Annuaire Statistique Hongrois; Revue (később Journal) de la Société hongroise de statistique;
- A II. világháború után az 1960-as évek közepétől, de különösen az 1970-es években élénkül meg ismét a KSH nemzetközi aktivitása

Trianon és az 1920-as évek

- Adatgyűjtés a békeszerződés előkészítése céljából
- **1910. évi népszámlálás nemzetiségi adatai és a Teleki-féle térkép**
- **1920. évi népszámlálás**
- Pénzhiány, elmarad a szokásos adatgyűjtések egy része, hiányos technikai felszereltség
- **1923:** Magyar Statisztikai Szemle
- **1921: Buday László: A megcsonkított Magyarország**
 - Ez a könyv nem megnyugvást jelent, sőt bízik abban, hogy a földrajzi tényezők örök törvényei, a gazdasági erők vonzása nem marad gyöngébb fél a békeokmány papirosával szemben. Azt a helyzetet azonban, amibe kerültünk Magyarország megcsonkítása folytán, ismernünk kell, hogy a közeljövő kisebb számvetéseit megtehessük, s az újabb fejlődés nagy körvonalait fölrajzolhassuk.
- **1920-as évektől: kitörés a Trianon utáni nemzetközi elszigeteltségből**
 - idegen nyelvű statisztikai publikációk, tájékoztatni a nagyvilágot az ország gazdasági, társadalmi eredményeiről, a statisztika fejlődéséről
 - 1928: csatlakozás a genfi statisztikai konvencióhoz
 - 1936: bekapcsolódás az IUSSP munkájába

A második világháború időszaka

- **1941:** népszámlálás két ütemben; az anyaországban és a visszacsatolt országrészekben
- **1945** január: az ostrom alatt gyújtóbomba-találat éri a Hivatal udvari szárnyát
- **1945: béketárgyalások statisztikai előkészítése**
- **1945-től: háborús károk számbavétele**
- **1946:** népmozgalmi adatok, Statisztikai Zsebkönyv, Magyar Statisztikai Szemle ismét megjelenik

1945-től a rendszerváltoztatásig

- Területi szervek: megyei (fővárosi) igazgatóságok és járási felügyelőségek
- Megszűnik a nagy presztízsű Székesfővárosi Statisztikai Hivatal
- **Andorka Rudolf** a Péter György és Huszár István elnöklése [1948 és 1973] közötti időkről: *„Általánosságban a Statisztikai Hivatal az akkori Magyarország egyik kiváló szigete volt, ahol lehetett gondolkodni, föl lehetett tárni a tényeket, még le is lehetett írni, legfeljebb nem dicsérték meg az embert, ha a fennálló rendszerre nézve kedvezőtlen adatokat írt meg.”*
- 1963: Népeségtudományi Kutatócsoport (1967-től NKI)
- A KSH néhány vezetőjének (Péter György, Zala Júlia) részvétele az 1968-as gazdasági reform előkészítésében (Péter György 1969-ben gyanús körülmények között öngyilkos lesz)
- Az 1970-es évektől a KSH felelősségi körébe tartoznak a számítástechnika kormányzati és szakmai irányítási feladatai
- 1977 óta elektronikus adatfeldolgozás és adattárolás a KSH-ban

A jelenidő előszobája: a rendszerváltoztatás évei

- „Az átalakuló gazdaság megbízható statisztikára éheznek” (Vukovich Gy.)
- Megváltozik a statisztika szerepe a társadalomban: a statisztika a nemzeti önismeret és a demokrácia eszköze
- A hivatalos statisztika megújítása: módszertani, tartalmi, eljárásbeli megújítás
 - Reprezentatív gazdaságstatisztikai felvételek a korábbi teljes körű adatgyűjtések helyett; Becslési eljárások kidolgozása; Statisztikai regiszter kiépítése; Statisztikai nomenklatúrák fejlesztése; Harmonizált munkaerő-felmérés ...
- 1992: a KSH informatikai rendszerének megújítása (PHARE-keretből)
- 1993. évi XLVI. tv.
 - megerősíti, hogy a KSH a kormány felügyelete alá tartozó, szakmailag önálló, országos hatáskörű szerv;
 - a kötelező adatgyűjtések rendszerét az OSAP tartalmazza;
 - Személyes adatok statisztikai célú gyűjtését csak törvény, vagy kormányrendelet tehet kötelezővé
 - létrehozza az Országos Statisztikai Tanácsot (az OST első elnöke Andorka Rudolf)
- Minősített („titkos”, „szolgálati használatra”) anyagok feloldása
- Belső kultúra átalakítása – szolgáltató szemlélet kialakításának kezdete, adatok nyilvánossága
- Új kommunikációs közeg – a KSH-t akár nyilvános kritika is érheti
- 1991–1992-re a KSH kritikus erőforráshiánnyal küzd: két év alatt szellemi és anyagi erőforrásainak kb. egyharmadát veszítette el

Jelenidő

- 2016. évi CLV. törvény a hivatalos statisztikáról; 7. a statisztikai törvények sorában; a statisztikai törvények átlagos élettartama 23,7 év
- 2017. évi XLIV. tv. *Egyes törvényeknek a hivatalos statisztikáról szóló törvény végrehajtásával összefüggő módosításáról*
- 223/2009. EK rendelet 2015. évi módosítása; A KSH 2015. évi EU-auditja
 - ✓ Alapelvek törvényi szintű rögzítése (szakmai függetlenség, pártatlanság, objektivitás, megbízhatóság, minőség iránti elkötelezettség, egyedi adatok védelme, költséghatékonyság)
 - ✓ Függetlenség erősítése (törvény vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz nem sértheti ...)
 - ✓ Hivatalos Statisztikai Szolgálat koordinációja (KSH elnöke mint főstatisztikus); HSSz-akkreditáció
 - ✓ Nemzeti Statisztika Gyakorlati Kódexe
 - ✓ OST, NSKT
 - ✓ Adminisztratív forrásokhoz (állami adatbázisokhoz, nyilvántartásokhoz) való hozzáférés statisztikai célra
 - ✓ Adatvédelem, adathozzáférés

Változás és stabilitás

- A KSH alapítása óta a közigazgatási rendszer része, de működésének célja és jellege sohasem olyan, mint a klasszikus közigazgatási szervezeteké, ezért mindig különleges státussal bírt
- A hiteles, jó minőségű, tudományosan megalapozott adatok rendelkezésre állása a mindenkori kormányzat alapvető érdeke, ennek feltétele viszont, hogy a statisztikai hivatal mindennemű (kormányzati, ellenzéki, piaci, civil) befolyástól mentesen, szakszerűen végezze a dolgát, és ehhez meglegyenek az intézményi, személyi és anyagi feltételek
- A KSH sajátos helyzetét a statisztikai munka természete is magyarázza, amely olyan speciális elméleti és gyakorlati tudást, tapasztalatot igényel ami a „piacról” nem vagy alig szerezhető meg; ezért minden ország statisztikai hivatalára jellemző, hogy a munkatársak viszonylag hosszú ideig dolgoznak az intézménynél, a munka során szerzik meg a szükséges mélyebb ismereteket, és helyben kamatoztatják azokat
- A kormányváltások – más közigazgatási szervezetektől eltérően – alig érintik a KSH munkatársait (egyes esetekben a felsővezetők egy részét igen)
- A generációkon át megélt stabilitás egyben a modernizációt is nehezzé teszi; a szervezeti kultúra nehezen fogadja be a változást
- Ennek ellenére a KSH-nak az elmúlt 150 évben több alkalommal nagyon nehéz és nagyon jelentős változáshoz kellett alkalmazkodnia, ezeket a kihívásokat azonban az alapértékek állandóságának köszönhetően mindig sikeresen kezelte

Minden korszakra jellemző értékek

- **A magyar hivatalos statisztikát a mai napig meghatározza az alapítók és utódaik kimagasló szakmai igényessége, értékválasztása és víziója**
- Szakmai függetlenség, objektivitás, pártatlanság, megbízhatóság, minőség iránti elkötelezettség, egyedi adatok védelme
- Tudományos megalapozottság
- A társadalmi-gazdasági viszonyok lehető legteljesebb bemutatása
- A statisztikai tájékoztatás többértékűsége – felhasználói csoportok igényeinek kiszolgálása
 - Keleti K. 1868-as MTA-székfoglalója: *„A hivatalos statisztika használhatóságának ... mellőzhetetlen feltétele az adatgyűjtések rendszeres, kezelhető és gyors közrebocsátása, vagyis olyan közlemények és kiadványok választása, melyek alakjuk, berendezésük és megjelenésük szerint a tudomány és az élet igényeinek megfelelni képesek.”*
- Erős nemzetközi beágyazottság (Keleti: *„csak a művelt külföld leghaladottabb intézményei szolgálhatnak irányadókul”*)
- Kapcsolatok a felsőoktatási, az akadémiai szférával

Szervezetfejlesztés, 2016–2018

- A statisztikai adat-előállítási folyamathoz igazodó szervezeti struktúra, összhangban a statisztika modernizációjának nemzetközi irányjaival, modelljeivel és gyakorlatával
- Új SZMSZ:
 - 5 igazgatóság (Adatgyűjtési, Szakstatisztikai, Tájékoztatási, Architektúrális szolgáltatások, Gazdálkodási és igazgatási)
 - 3 elnökhelyettes
- Öröklött struktúrák és folyamatok felülvizsgálata
 - vidéki szervezeti egységek 65 év után megszűntek, a vidéken dolgozó munkatársak is a „Központ” főosztályaiba, az újonnan létrejött igazgatóságokba tagozódtak be, többségük adatgyűjtési feladatokat, kisebb részük a tájékoztatáshoz kapcsolódó feladatokat lát el
 - a korábbinál egységesebb irányítás, egységesebb feladatértelmezés és feladat-végrehajtás,
 - hatékonyságnövelés, a fragmentációból adódó redundáns folyamatok kiiktatása
 - a felszabaduló erőforrások átcsoportosítása olyan feladatokra, amelyek eddig erőforrások hiányában csorbát szenvedtek
- Folyamatos kockázatértékelés, a szervezetfejlesztés nem okozhat fennakadást a KSH működésében

1867–2017

150

Igyekszünk
elődeinkhez méltó örökséget hagyni utódainkra

